

(Слободна Војводина, 21.12.2011)

Писмо о намерама грађанске иницијативе

Ми, доле потписани грађани Аутономне Покрајине Војводине, не припадајући ниједној од актуелних политичких странака, различитих националних припадности и верских убеђења, различитих занимања, пола и старости, свесни укупног и вишедеценијског пропадања Аутономне Покрајине Војводине и њеног уставно обесправљеног положаја, уништавања и отуђивања војвођанских природних и генерацијама ствараних богатстава, сиромаштва људи, села и градова, угрожености грађанских, економских и политичких слобода, губитка слободе информисања и успостављања политичке контроле медија, ограничавања слободе предузетништва и обесмишљавања рада и образовања, назадовања у европским интеграцијама, разорних моралних последица криминалне приватизације, негоњења одговорних и беспримерне централизације Републике Србије, покрећемо пред домаћом и иностраном јавношћу ову грађанску иницијативу:

Полазећи од неспорног и непотрошивог историјског права да одлучује о својој будућности, као политички субјект који је својом вољом ушао у Србију и југословенску заједницу 1918., Аутономна Покрајина Војводина, њени грађани, локалне самоуправе и етничке заједнице које овде живе, желе да, резимирајући стогодишње искуство, изразе своју политичку вољу на директни демократски начин – референдумом о суштинском правно-политичком питању, које се тиче опстанка Војводине и живота њених садашњих и будућих генерација: да ли, под којим условима и каквом облику политичко-економског уређења желе да буду у заједничкој држави Србији?

Након формулисања референдумског питања и припреме, референдум ће се одржати 25. новембра 2018 године.

Овим потписивањем почињу активности на устројавању Главног одбора за спровођење референдума у Војводини 2018.

Образложење референдума

Нова историјска ситуација у којој су се грађани Војводине нашли на крају XX и почетку XXI века, без изјашњавања о распаду оне државе у чији су састав ушли својом (већинско словенском) одлуком пре скоро 100 година, без изјашњавања о укључивању у привремене државе које су настајале и њиховој упорној дезинтеграцији, без изјашњавања и стварања нових правно-политичких система чији су субјекти постајали, после етничких, крвавих ратова и пљачке на Балкану који су владајућој елити били пречи од демократије, данас, у новом, демократском, технолошком, глобалном и времену лишеног двадесетовековних тоталитарних идеологија, захтева слободно, темељно демократско изјашњавање о основним начелима политичког уређења и саме Војводине и заједничке државе у којој живе, односно у којој ће живети.

Историјско утемељење политичког субјективитета данашње Аутономне Покрајине Војводине и непотрошивог права да одлучује о себи, извире из следећег:

1. Војводина, рођена као политичка идеја српског народа, замишљена је на средњовековним принципима као територија и заједница где ће владати српски „војвода“. Настала у „туђој“ држави (Хабзбуршкој монархији, односно Аустроугарској), где је српски народ живео у мањини, са основним циљем народног опстанка, таква „војводовани“ била је тражена, прокламована и остваривана током два века као персонална, верска, територијална и политичка аутономија: царским привилегијама српском народу (XVII и XVIII век) са правом избора црквеног и световног поглавара (патријарха и војводе), установљењем Карловачке (Крушедолске) митрополије (1695, 1713), захтевањима Темишварског сабора о посебној територији српског народа (1790), Прогласом Мајске скупштине и практиковањем државне власти на својој територији (избор Патријарха Рајачића и Војводе Шупљикца, одлуке и рад Главног одбора, војна организација, нацрт Устава Војводине српске 1848/49), постојања царске круновине „Војводство Србије и Тамишки Банат“ (1849–1860), захтевањима Благовештенског сабора (1861) о потреби установљења федералне јединице Војводине у оквиру Аустроугарске, политичком борбом у угарском и хрватском сабору о потреби „заокруживања“ жупанија („Швајцарска на истоку“) ради уставног озакоњења персоналне аутономије српског народа (1869–1890).

2. Почетком XX века, након покушаја хомогенизације немађарских народа („Апоњијев закон“, 1907), Првим светским ратом и његовим завршетком, Војводина је одлуком (изборима) изабраних делегата (укупно 757), словенских народа Срема, а потом и Бачке, Барање и Баната, у новембру 1918. (24. и 25.) на две скупштине (Рума и Нови Сад)

прогласила сецесију од Угарске и са својом покрајинском владом (Народна управа) и Великим народним саветом - прикључила Краљевини Србији, односно Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Власт у Војводини укинута је 1919., а натерана од радикалске власти, покрајинска влада демисионирала је, не Краљевини Србији, него Влади Краљевине СХС.

3. У Србији и јужнословенској држави историјска покрајина Војводина, након 10 година економског пропадања „у својој држави“ и принудног мењања етничке структуре (посрбљавања) заједно са Шумадијом 1929. постаје управна, а 1931. самоуправна јединица краљевине под називом „Дунавска бановина“, на чијем је челу био неисторијски и наметнути „бан“, како ће остати све до „априлског“ слома 1941. Незадовољство у Војводини кулминирало је 1932/33, када су „новосадским пунктацијама“ тражене уставне реформе краљевине, где би Војводина (са Сремом) била једна федерална јединица, равноправна са другим историјским покрајинама, које су 1918. оствариле право на „самоопредељење“ према Вилсоновим начелима.

4. За време Другог светског рата, у растргнутој држави између фашистичке Мађарске (Барања и Бачка), Немачке (Банат и део Србије) и Независне државе Хрватске (Срем), антифашистички отпор у покрајини родио се 23. јуна 1941. под *„Главним штабом народноослободилачке војске и партизанских одреда Војводине“* (формираном од стране Покрајинског комитета КПЈ за Војводину) и Штабом НОВПО Срема, који су деловали самостално и нису имали везу са еквивалентним органима у Србији. До ослобођења је на територији Војводине ратовало петанаест бригада под именом „Војвођанске бригаде“. Иако Војводина није била поменута у закључцима Другог заседања АВНОЈ-а (29. новембра 1943), због опредељења комунистичког руководства да се федерализам будуће Југославије гради на суверенитету конститутивних народа, али и због претњи комуниста Србије, на Великој антифашистичкој народно-ослободилачкој скупштини Србије годину дана касније, 9. новембра 1944., у име војвођанске делегације је речено:

„У нашој Војводини, другови и другарице, има више словенских народа. На многобројним скупштинама и конференцијама народ се изјаснио за аутономију Војводине у оквиру једне федералне јединице у федеративној Југославији. ... Али наш словенски народ, нарочито Срби у Војводини, који су чврсто повезани са својом браћом с ове стране Саве и Дунава желе да буду у што бољим односима са браћом Србијанцима, са слободном демократском Србијом. Ми Војвођани уверени смо да ћемо изабрати свој прави, чврсти пут и чврсто стати у великој заједници, новој федеративној Југославији.“

Дан касније, у извештају највишег комунистичког и ратног руководиоца Србије каже се и ово:

„Питање Војводине ће решити сам народ Војводине и то на такав начин да ће истовремено учврстити своју везу са Србијом и обезбедити себи она посебна специфична права која произилазе из посебног, специфичног положаја Војводине. Као што вам је познато Војводина се налази сада под војном управом и углавном из тих разлога није

дошло до конкретног и коначног изјашњења Војвођана по том питању.“

5. АП Војводина је у социјалистичкој Србији и Југославији донела следеће акте:

- „Статут АП Војводине у НР Србији“ (Народна скупштина АП Војводине на свом Другом редовном заседању 23. и 24. маја 1948); тај статут потврђен је одлуком Народне скупштине НР Србије 30. октобра 1948. Између осталог Народна скупштина АП Војводина надлежна је за *„избор и разрешење судија Врховног суда АП Војводине“ (члан 22.)* ;

- „Статут АП Војводине“ (Пето редовно заседање Народне скупштине АП Војводине Другог сазива, 19. март 1953). Аутономија АП Војводине добила је и у садржини и у обиму, пре свега самоуправу у свим пословима који су од посебног интереса за АП Војводину, као и јавне послове и јавне службе на њеном подручју. Уведено је право референдума (члан 13.) и Извршно веће;

- „Статут АП Војводине“ (Народна Скупштина АП Војводине, 13. април 1963.) у коме се АП Војводина (њена скупштина) између осталог *„стара о заштити права народности – националних мањина које живе у Покрајини и о њиховом равноправном учешћу у друштвеном животу“ (члан 8.)* , *„оснива Покрајинске фондове; доноси опште прописе-одлуке; расписује референдум; доноси регионални план и план просторног развоја Покрајине;“ (члан 39.)*

- „Уставни закон социјалистичке аутономне покрајине Војводине“ са Законом о спровођењу Уставног закона САПВ (21. фебруар 1969.). У основним начелима се каже: *„Социјалистичка АП Војводина настала је у заједничкој борби народа и народности Југославије у народноослободилачком рату и социјалистичкој револуцији и, на основу слободно изражене воље становништва – народа и народности Покрајине и федералне Србије, удружила се у Социјалистичку Републику Србију, у оквиру СФР Југославије.“* Референдумско право на нивоу општине и Покрајине овако је дефинисан: *„Путем референдума грађани непосредно одлучују о питањима која су од значаја за поједина места, општину или Покрајину. Скупштина општине и Скупштина САП Војводине може расписати референдум ради претходног изјашњавања грађана о појединим*

питањима из своје надлежности, или ради потврђивања закона, одлука и других општих аката.

(члан 47.)

... Годину дана по спроведеном референдуму не може се донети Покрајински закон или други општи акт противан одлуци бирачког тела.

(члан 48.)“У поглављу о „Остваривању права народности“, члан 62.:

„Припадници народности који живе у Социјалистичкој Аутономној Покрајини Војводини у свему су равноправни са припадницима осталих народа који живе у Покрајини и имају слободе, права и дужности грађана утврђене Уставом и законом, право слободе употребе свог језика, изражавања и развијања своје културе и оснивања организација и установа које обезбеђују ова права. Ради остваривања равноправности народа и народности и њихових језика и писама овим Уставним законом, законом и статутом општина, радних и других самоуправних организација обезбеђује се равноправна употреба мађарског, словачког, румунског и русинског језика.“

Скупштина Социјалистичке АП Војводине

„ ... непосредно и искључиво доноси Уставни закон САП Војводине, доноси покрајинске законе; даје аутентично тумачење покрајинских закона; доноси друштвене планове Покрајине, покрајински буџет и завршни рачун; доноси регионалне просторне планове и регионални просторни план Покрајине; расписује референдум; оснива покрајинске фондове...

(члан 83.)“ О промени Уставног закона, као највишег акта Покрајине, осим амандмана, који упућују „сва већа Скупштине“, постоји могућност промене и референдумом:

„Референдум о промени Уставног закона расписује председник Скупштине; референдум се мора одржати у року два месеца од дана када предлог за промену Уставног закона није усвојен у истоветном тексту у већима Скупштине. Промена Уставног закона усвојена је на референдуму ако за њу гласа већина свих бирача на територији Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине; ту промену проглашава Покрајинско веће. О промени Уставног закона која, по наведеном поступку, не буде усвојена на референдуму, Скупштина не може поново одлучивати пре него што протекне годину дана од дана одржаног референдума.

(члан 116.)“У глави 11. о „Судовима и јавном тужилаштву“ се каже:

„На подручју Покрајине судове оснива Скупштина САП Војводине. У САП Војводини постоји Врховни суд Војводине, са положајем, правима и дужностима Републичког врховног суда...

(чланови 147. и 148.)“

• „Устав Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине“ (28. фебруар 1974.), донесен након уставних амандмана 1971. и 1972. У уводном делу о основним начелима се каже:

„Народи и народности Војводине су, у народноослободилачкој борби и социјалистичкој револуцији, у процесу стварања СФРЈ, ... изражавајући своје историјске, економске, националне и културне интересе створили Социјалистичку АП Војводину. Народи и народности Војводине у социјалистичкој револуцији, на основу слободно изражене воље становништва – народа и народности Војводине и Србије, полазећи од историјске

повезаности, свесни да заједнички живот и трајан интерес и неопходан услов напретка и развоја сваког народа и народности посебно и свих заједно, удружили су се у Социјалистичку Републику Србију у оквиру Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.... У Социјалистичкој АП Војводини, као делу Социјалистичке Републике Србије и конститутивном елементу југословенског социјалистичког федерализма, радничка класа и радни људи, народи и народности остварују свестрани социјалистички и самоуправни преображај и развитак у коме се потврђују и даље развијају историјски основи и друштвено-политичка садржина аутономије“.

Скупштина Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине:

„одлучује о промени Устава САПВ, даје сагласност на промену Устава СФРЈ, утврђује политику и одлучује о основним питањима од значаја за политички, привредни, социјални и културни живот, народну одбрану и друштвени развитак Покрајине; доноси друштвени план, буџет и завршни рачун, разматра питања из области спољне политике и међународних односа и даје сагласност на закључивање међународних уговора који захтевају доношење нових или измену важећих покрајинских закона...расписује покрајински референдум, одлучује о образовању нових општина, оснива судове...”

итд. Овим Уставом установљена је и Народна банка Војводине, а такође и нов облик изражавања - Општи сабор Покрајине:

„Председништво САП Војводине може сазвати Општи сабор САПВ, који сачињавају Скупштина САПВ, делегати самоуправних организација и заједница и друштвено-политичке организације одређене договором у оквиру Социјалистичког савеза радног народа Војводине. Општи сабор поводом разматрања одређених питања може доносити резолуције и декларације.“

(члан 349.) Глава В Устава дефинише и одређује рад Уставног суда Војводине, а Глава VI рад Врховног суда Војводине, јавно тужилаштво Војводине и покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања. О промени Устава АПВ, одлучује Скупштина САПВ. Посебно је важан члан 427.:

„О давању сагласности на промену Устава Социјалистичке Републике Србије у питањима од интереса за Републику као целину, одлучује Скупштина САП Војводине двотрећинском већином свих делегата.“

Овај члан биће укинут Амандманом ЛВ 1989. године, политичким притиском Београда и отворити пут за уставну деградацију и суспензију достигнутих права АП Војводине.

Деградација и суспензија достигнутих слобода и права АП Војводини,

политичких, грађанских, економских, културних, организационих, правосудних, етничких и других, догодила се Уставом Србије из 1990. У њему је утврђено да у Републици Србији постоје две аутономне покрајине као облици (само) територијалне аутономије, за чије статуте је потребно прибавити претходну сагласност Народне скупштине Републике Србије. Тако је

„Одлука о давању претходне сагласности на предлог Статута АП Војводине“

потписана у Београду 22. маја 1991. а Статут АП Војводине октроисан 18. јуна 1991. Све надлежности АП Војводине ограничене су „

у складу са законом

“ за чије је доношење надлежна Народна скупштина Републике Србије. Укинута је

демократско право референдума. Овим Уставом и свим законима донесеним у Србији, а посебно

Законом о средствима у својини Републике Србије

(1996.) остварена је најгрубља централизација и присвојена природна, као и радом генерација стварана „друштвена“ имовина АП Војводине, чиме је створена основа, не само за рат са суседним државама, него за вишедеценијску пљачку грађана од стране криминалне, квази-економске и политичке елите деведесетих година прошлог и прве деценије овог века.

Референдум у Војводини 2018. треба да одговори на неколико актуелних политичких и демократских изазова:

1. Да ли АП Војводина жели да одлучује сама о себи и да собом управља (тј. да има НУТС 2 „законодавну, судску и извршну власт“)?
2. Да ли АП Војводина жели да буде део неререформисане, централизоване државе Србије, која игнорише њен политички субјективитет, или жели да буде саставни, равноправни део федерализоване државе Србије?
3. Да ли је АП Војводина спремна да на својој територији оствари висок ниво демократских, националних, грађанских, политичких и економских слобода, да се сама децентрализује и гарантује консензуалну и директну демократију својим Уставом?
4. Да ли АП Војводина може помоћи Србији да се трансформише у демократску државу?

Одговори на ова питања неопходна су грађанима Аутономне Покрајине Војводине, али једнако и грађанима Републике Србије. Од изнуђене самосталности државе (референдум у Црној Гори) и нетранспарентно донетог устава Републике Србије (2006.) грађани се нису нити о једном кључном питању непосредно или посредно изјашњавали, а посебно у каквим демократским, политичким и државним оквирима желе да живе. Две прилике у ближој историји су пропуштене: 2000 године, након обарања режима Слободана Милошевића, иако је прво изборно обећање ДОС-а било доношење новог устава, онда када је било могуће организовати уставотворну скупштину и уочи сецесије

Косова, а пре устава из 2006. када је изостала стварна, демократска расправа. Резултат је био Тадић-Коштуница-Николићев антиевропски устав, који је понудио Косову „суштинску аутономију“, док је за АП Војводину резервисао нижеразредан (статутарни) акт и републички Закон о спровођењу надлежности. Држава Република Србија наставила је своју уставну кризу. Последица трајавих уставних реформи (1990-2006) је одсуство суштинске, демократске трансформације државе Србије и нетранспарентно, коруптивно, криминализовано и економски „оковано“ друштво.

Чиненице које оправдавају изјашњавање грађана АП Војводине о државноправном положају на референдуму јесу следеће:

- На покрајинским изборима 2000. године, против режима СПС-а, ЈУЛ-а и „радикала“ („црвено-црне“ ратне коалиције под контролом брачног пара Милошевић), АП Војводина је плебисцитарно гласала за платформу ДОС-а (Демократске опозиције Србије), потписану у Новом Саду - за *„враћање извршне, законодавне и судске власти АП Војводини“*. На тој основи ДОС је освојио 119 од могућих 120 мандата за посланике Скупштине АП Војводине;
- На референдуму за потврђивање Устава Републике Србије 2006., након императивног медијског и дводневног гласања, уз упадљиво одсуство међународне заједнице и без страних посматрача, тај устав у АП Војводини није потврђен - јер га преко 56% грађана није прихватило;
- Референдум, као метод директне демократије дозвољен је актуелним Статутом АП Војводине, а након грађанске иницијативе и прикупљених 30.000 потписа, Скупштина АП Војводине је дужна да га распише;
- АП Војводина је једина субдржавна политичка заједница у Републици Србији, која има изборима потврђену Скупштину и Владу и као таква има капацитет да донесе одлуку о референдуму, односно да потврди грађанску иницијативу о референдуму;
- АП Војводина је једини део бивше федералне државе (СФРЈ) којој је укинут ниво раније достигнутих политичких права, пучистичким уставом Србије из 1990. (а само потврђено 2006.), а то је ниво извршне, законодавне и судске надлежности (у оквирима

аутономности), остварене Уставом АП Војводине из 1974., док су све остале федералне јединице бивше СФРЈ своју политичку заједницу подигле на ниво државне независности;

- Уставом Републике Србије загарантовани буџетски приход (7%) АП Војводини је континуирано и реално угрожен, јер нема институције која би арбитрирала у евентуалном спору АП Војводине и Републике Србије, што указује на озбиљан демократски уставни дефицит у суштинском питању овако издржаване, финансијски фиксирани, некомпетативне, нетржишне и недемократске „аутономије“ АП Војводине;
- АП Војводина нема своје (било којим документом гарантоване) изворне приходе, тако да је свака „аутономија“ АП Војводине фасадна, под директним надзором партитократске елите Републике Србије и условљена је разним политичким нагодбама, што АП Војводину доводи у неоколонијални положај;
- АП Војводина је у ранијим периодима била развијенији део државе, док је у последњих 30 година губитак политичких права носио и губитак економске моћи, друштвено пропадање и довођење АП Војводине на ниво економски неразвијеног дела државе;

Успех референдума у АП Војводини мора се односити на враћање (реституцију) политичких права иманентних стварној аутономној (самозаконодавној) заједници, следећи препоруке Лондонске конференције (1992.) о бившој СФРЈ. Самозаконодавност је неопходно регулисати сопственим актом – уставом (или основним законом) АП Војводине. Тај устав треба да буде израз укупних демократских тежњи свих грађана АП Војводине, њених локалних самоуправа и етничких заједница. Уколико се то оствари, следећи корак подразумева и трансформацију сада тврдо централизоване државе Републике Србије у федералну (конфедералну) државу. Федерализација Републике Србије била би једини стварни корак ка темељној децентрализацији и демократизацији комплексне државе. Успех референдума у АП Војводини и изјашњавање њених грађана да остваре право на аутономију, на уставом утемељену аутономну покрајину, потврђује Републици Србији право на државност и федералну трансформацију.

Неуспех референдума у АП Војводини наставио би курс актуелне политичке сцене у Републици Србији и за једно време определио политичку конзервацију слабих покрајинских институција и укупног демократског застоја, а могуће и укинуо важећи

Статут АП Војводине и суспендовао, или обесмислио Закон о надлежностима.

Суспензија (медијска, политичка или насилна) референдумског права АП

Војводини или суспензија резултата позитивног референдума за уставно дефинисање федералне позиције АП Војводине, води заједничку државу ка даљој дезинтеграцији, једнако као и свих државних заједница у којима се до сада централизована Република Србија налазила од 1988., тј. Устава Републике Србије из 1990. (СФРЈ, СР Југославија, Државна заједница Србије и Црне Горе и провизоријум Републике Србије након сецесије Косова).

И успех и неуспех референдума у АП Војводини помогао би држави Републици Србији у поимању европских интеграција, демократских слобода, разјашњавању и прихватању основних интенција грађана (децентрализација-федерализација), спознаји и уважавању политичког субјективитета АП Војводине и њених специфичности.

Референдумско питање у АП Војводини могло би, зато, да гласи:

- Да ли сте да АП Војводина, са сопственим уставом остане у држави Србији на равноправним и федералним основама? (или)
- Да ли сте да АП Војводина својим Уставом уреди однос са Србијом на равноправним и федералним основама и очува заједничку државу? (или)
- Да ли АП Војводина својим Уставом треба да омогући децентрализацију и уреди грађанске, политичке, економске и националне слободе, као и однос у заједничкој, федералној држави? (или)
- Да ли сте да АП Војводина буде уређена сопственим Уставом и да свој однос са Србијом гради на равноправним, федералним и републиканским основама?

Евентуално референдумско питање „за републику Војводину“ могуће је само уколико би референдум био расписан на територији целе државе Републике Србије, а био би усмерен на питање њене федерализације. Република Војводина, осим што нема историјског утемељења, јер никада није била означена именом, подразумева најпре постизање делимичног или пуног капацитета државности, што подразумева међународне (европске и друге) предрадње, уговоре и признања, што је тешко постићи, поготово договор са великим силама, а друго, подразумева потребу поновног изјашњавања грађана о заједници са федералном Србијом, што би било вероватно позитивно. На крају, било би неопходно и одређивање новог имена за такву федералну (или конфедералну) државу, за шта не би било потребно расписивати референдум, него би то био договор федералних јединица. Све ово могло би бити политички, безбедносно и процедурално много компликованије, а неизвесан је и став грађана АП Војводине према „републици“ у (данашњој) Републици Србији и вишеетапном процесу. Ипак, могуће је питање на референдуму:

- Да ли сте за Републику Војводину у федерализованој Србији? (или)
- Да ли сте за Републику Војводину у заједничкој држави са Србијом? (или)
- Да ли сте да АП Војводина постане Република Војводина усвајањем сопственог устава у федералној држави Србији?

Услови за одржавање референдума у АП Војводини претпостављају основне претпоставке демократског изјашњавања: обавештавање грађана кроз медије и информативни простор, омогућавање јавних скупова, упознавање домаће и иностране јавности о потреби и намери референдума, разговори са представницима власти у АП Војводини и Републици Србији, истицање места и организација прикупљања потписа иницијативе за спровођење референдума, финансијску помоћ у вези промоције иницијативе и самог референдума. Супротстављање државе референдуму у АП Војводини је извесно. Харанга, медијски и полицијски линч морају бити презентирани и домаћој и иностраној јавности и означени као суспензија демократије у држави.

Време одржавања референдума у АП Војводини условљено је следећим факторима:

- Потребним временом за формирање и потписивање писма грађанске иницијативе за одржавање референдума (нестраначке личности, званичници, академици, новинари, спортисти, припадници различитих нација, локалних самоуправа, књижевници...) и формирање Главног одбора за референдум у Војводини 2018;
- Потребним временом за рад Главног одбора и његових пододбора: за формулисање референдумског питања, за медијску промоцију, за организацију јавних скупова, за финансијску подршку, за интернет презентацију, за формирање „лоби група“, за прикупљање потписа иницијативе;
- Потребним временом за прикупљање и оверу потписа у читавној АП Војводини и њених педесетак општина (најмање 30.000 потписа);
- Потребним временом за прикупљање финансијских средстава;
- Потребним временом за посету европским институцијама, околним и другим страним државама;

Датум референдума 25. новембар 2018. године. Овај датум, тачно 100 година након „присаједињења“ Војводине Србији и Краљевини СХС има вишеструко симболичко значење: за стотину годину боравка у „својој“ држави, српски народ има елементе да резимира биолошке, економске, демократске, међународне, институционалне и опште друштвене резултате своје одлуке из 1918. Осим српског (који у овом моменту чини око 70% становништва) у АП Војводини живи и више народа који доживљавају АП Војводину као своју, јер су ту одвајкада: Мађари, Хрвати, Буњевци, Словаци, Русини, Румуни, Црногорци, Роми, Јевреји, Македонци, Албанци и други грађани различитих вероисповести. И они имају пуно демократско право да се изјасне о будућности АП Војводине и то не само као појединци – грађани, него и као организоване и традиционалне националне и верске заједнице. Тиме се, после једног века успоставља демократски баланс са две скупштине из 1918, које су онда биле под јаким упливом национално опредељених „радикала“ и у чијем сазиву није било несловенских народа, што је у том моменту значило скоро две трећине грађана. Иако се историја не може „поправљати“, ипак се за будућност може учинити ваљано демократско утемељење заједничког живота свих грађана АП Војводине – референдумом. Мултикултуралност и верска толеранција је била и остала главна карактеристика АП Војводине.

Однос референдума и евроатлантских интеграција које су саставни део политичке свакодневице јесте важан, али не и пресудан. Обзиром да Република Србија тек стоји пред кандидатуром, без одређеног датума започињања преговора, са још даљим и такође неизвесним приступањем, може се слободно очекивати, уз претпоставку да Европска унија опстане и настави са политиком ширења, да се до 2018. АП Војводина неће наћи у Европској унији. Демократски референдум о државноправној позицији АП Војводине, пре свега у садашњој држави, али и било каквој широј интеграцији, укључујући и европску, може само допринети том процесу на најширим демократским основама. Због тога стављање референдума у АП Војводини у други план, у односу на евроатлантске интеграције, представља такође антидемократски чин.

Однос референдума у АП Војводини и евентуалне уставотворне скупштине Србије је такође продуктиван и није у сукобу. Ако се за уставотворну скупштину Србије распишу избори према садашњем изборном закону где је цела држава (Република Србија) једна изборна јединица, тешко је претпоставити консензуално одлучивање. Много је изгледније – прегласавање, нова мајоризација. Избори за уставотворну скупштину морали би се расписати уз нови закон о уставотворној скупштини, који би уредио не само изборе, него и мандат и рад уставотворне скупштине Србије. Тешко је претпоставити да би данашња политичка клима, актуелне политичке странке и владајућа политичка елита дозволила да АП Војводина буде једна изборна јединица, када то није ни после 12 година од слома антидемократског режима урађено. Ако би се, ипак и догодило да АП Војводина буде једна изборна јединица за изборе у уставотворној скупштини Србије, поставља се питање како би се, осим изабраних посланика, изјаснила већина грађана Војводине. То би могао бити референдум у целој Србији. Али, на тај начин би политички субјективитет АП Војводине опет био доведен у питање. Због тога би претходно референдумско одлучивање у АП Војводини ограничило мандат изабраних посланика из АП Војводине да не могу у свом учешћу у раду такве скупштине гласати ван основног оквира - резултата референдума. Само у једном случају би могло доћи до одсуства потребе референдума у АП Војводини: уколико би дошло до расписивања избора за уставотворну скупштину Војводине.

Уставотворна скупштина Војводине, ако би се формирала посебном одлуком Покрајинског парламента (који за то према садашњем Статуту нема могућност), садржавала би, пре свега начин рада и мандат, јер је изборни покрајински систем најбалансиранiji за равноправну заступљеност странака и „појединаца“. Таква уставотворна скупштина могла би да донесе Устав АП Војводине, али који би опет требало потврдити на референдуму у АП Војводини. Међутим, тада би било обесмишљено учешће посланика из АП Војводине у уставотворној скупштини Србије, јер би се након истог процеса у Србији, без учешћа АП Војводине, могао постићи договор о заједничкој држави. Ипак, описан уставотворни пут је мало вероватан.

Закључак

Референдум о државно-правном и демократском положају Аутономне Покрајине Војводине јесте израз историјског и непотрошивог права њених грађана да одлучују о својој будућности и то оних грађана који су у новијем времену били жртве и таоци тоталитарних, сукобних и транзиционих неправедних друштава и државних провизоријума у чијем настајању и нестајању нису учествовали. Референдум у АП Војводини јесте допринос демократији у Републици Србији и разрешавању деградираног уставног положаја покрајине. Он је истовремено и потреба за трансформацијом Србије у темељно децентрализовану, федералну (конфедералну) државу. Референдум у АП Војводини могуће је спровести у демократским условима, а време које је потребно за његову припрему показатељ степена демократских слобода, не само у Србији него и у међународној заједници. Избор године и датума референдума доприноси историјском балансу на клатну демократије у самој Покрајини, посебно са аспекта учествовања свих етничких заједница које живе на овом простору. Референдум у АП Војводини не противречи могућим уставотворним процесима у АП Војводини и Републици Србији, него напротив, доприноси њиховом поједностављењу.